

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN/ICCH: 2149 - 9225

Yıl/Year/Год: 6, Sayı/Number/

Номер: 23, Haziran/June/ИЮНЬ 2020,

s./pp. 310-316

Geliş/Submitted/ Отправлено: 09.05.2020

Kabul/Accepted/ Принимать: 21.06.2020

Yayın/Published/ Опубликованный:

25.06.2020

DOI: 10.29228/kesit.44125

Araştırma Makalesi

Research Article

Научная Статья

Öğr. Gör. Seyyid Ali ERTAŞ
Yozgat Bozok Üniversitesi
Yerköy Adalet Meslek Yüksek Okulu
seyyidaliertas89@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2566-6605

TERÖR OLAYLARININ YOĞUN OLARAK YAŞANDIĞI BAZI ÜLKELERDE KALKINMA GÖSTERGELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI: AMPİRİK ANALİZ*

Öz

Terör, toplumda kültürel, ekonomik, sosyolojik, psikolojik, hukuki vb. her alanda tahribatlara yol açan olağan dışı bir durum olarak tanımlanmaktadır. İktisat biliminde ise, belirli zaman aralıklarında ve ülkelerin ekonomilerini olumsuz etkileyen olaylardır. Analizde, Türkiye ile Suriye, Mısır, Afganistan, Pakistan, Nijerya, Irak, Cezayir, Lübnan ve Somali olmak üzere 10 ülke kullanılmıştır. Türkiye'nin bu dokuz ülke karşısındaki ekonomik gelişme durumunu tespit etmek amacıyla çok değişkenli istatistiksel yöntemlerden kümeleme analizi kullanılmış ve analiz sonucunda Türkiye'nin hangi kümede yer aldığı yani teröre mağdur hangi ülke ile sosyo-ekonomik açıdan birbirlerine benzediğini tespit etmek hedeflenmiştir. Çalışma, gerek 10 ülkenin gerekse de Türkiye'nin kalkınmışlık düzeyini ortaya konulması hem de terörün yoğun yaşandığı bu ülkelerin kalkınma göstergeleri açısı-

* "Terör Olaylarının Yoğun Olarak Yaşandığı Bazı Ülkelerde Kalkınma Göstergelerinin Karşılaştırılması: İstatistiksel Bir Analiz", İSASOR (İnternational Symposium On Strategic and Social Researches) kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

Cite as/Atıf: Ertaş, S. A. (2020). Terör Olaylarının Yoğun Olarak Yaşandığı Bazı Ülkelerde Kalkınma Göstergelerinin Karşılaştırılması: Ampirik Analiz, *Kesit Akademi Dergisi* 6(23): 310-316. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.44125>

Checked by plagiarism software. Benzerlik tespit yazılımıyla kontrol edilmiştir. CC-BY-NC 4.0

sından karşılaştırılması bakımından literatürdeki boşluğu dolduracaktır. Analiz sonucunda ise Türkiye, Pakistan ve Nijerya ile aynı kümede yer almaktadır yani, kalkınma göstergeleri bakımından birbirine benzemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Terör, Kümeleme Analizi, Kalkınma.

A COMPARISON OF DEVELOPMENT INDICATORS IN SOME COUNTRIES WHICH ARE INTENSIVE TO TERRORIAL EVENTS: AMPIRIC ANALYSIS

Abstract

Terrorism is defined as an unusual situation that causes destruction in all areas such as cultural, economic, sociological, psychological, legal etc. in society. In economics, they are events that negatively affect the economies of countries and at certain time intervals. The analysis used 10 countries with Turkey: Syria, Egypt, Afghanistan, Pakistan, Nigeria, Iraq, Algeria, Lebanon and Somalia. Clustering analysis from multivariate statistical methods was used to determine the economic development situation of Turkey against these nine countries, and as a result of the analysis, it was aimed to determine which country and socio-economic aspects of which country that is victims of terrorism. The study will fill the gap in the literature in terms of both 10 countries and Turkey's level of development and comparison of these countries where terrorism is intense in terms of development indicators. As a result of ana-liz, Turkey is in the same cluster as Pakistan and Nigeria, so they are similar in terms of development indicators.

GİRİŞ

Terör, toplumda kültürel, ekonomik, sosyolojik, psikolojik, hukuki vb. her alanda tahribatlara yol açan olağandışı bir durum olarak tanımlanmaktadır. Terör faaliyeti ise, belirli bir hedef doğrultusunda, insanlara endişe ve korku verecek şekilde ölümle veya yaralanmayla sonuçlanan eylemlerdir. İktisat literatürüne göre terör, belirli zaman dilimlerinde ve ekonomideki hareketliliği olumsuz yönde etkileyen olaylardır (Korkmaz vd, 2017: 12).

Terör faaliyetleri, ülkelerin sosyo-ekonomik yapısını olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin, terör faaliyetinin yoğun olarak yaşandığı ülkelerde, kişi başına düşen gelir erimektedir. Dolayısıyla, özellikle terör olaylarına maruz kalan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde tasarruflar, tüketimler ve yatırımlar başta olmak üzere birçok kalkınma göstergelerini olumsuz yönde etkilenmektedir. Ancak bu ilişkinin yönü literatüre göre çift taraflı olabilir. Yani, az gelişmişliğin teröre neden olduğu, ya da terörün az gelişmişliğe neden olduğu literatürdeki birçok çalışmada tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın amaçları arasında, terörün yoğun olarak yaşandığı ülkelerde, terörün ülkenin sosyo-ekonomik yapısını nasıl etkilediğini ortaya koymak ve ayrıca terör mağduru ülkeler sosyo-ekonomik açıdan birbirlerine benzeyip benzemediği yer almaktadır.

Çalışma, literatürde daha önce teröre maruz kalmış ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarının karşılaştırılması istatistiksel analiz olan kümeleme analizi ile yapılmamıştır. Bu çalışma, teröre mağdur ülkelerin kalkınma göstergelerinin kümeleme analizi kullanılarak, sosyo-ekonomik yapıları birbirine benzeyen ve birbirinden farklılaşan ülkelerin tespitinin analiz yoluyla karşılaştırılması literatürdeki boşluğu dolduracaktır.

1. Literatür

Blomberg ve vd. (2004), terör olaylarının ekonomik büyümeye olan etkilerini araştırmış-

lardır. 127 ülke için 1968-1991 yıllarını kapsayan panel veri analizi uygulamışlardır. Analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre, ekonomik faaliyetler ile terör olayları birbirlerine bağlı olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca, ekonomik dalgalanma ve durgunluk dönemlerinde terör faaliyeti de artmaktadır. (Blomberg ve vd., 2004:1007-1032).

Sander ve Gaibullov (2009), yapmış oldukları çalışmada, terör faaliyetlerinin kişi başına düşen gelir üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yöntem olarak, panel veri analizi kullanarak, 1970-2004 yılları esas alınarak 42 ülkeye uygulamışlardır. Analiz sonucunda, bir milyon kişi başına düşen terör faaliyeti kişi başına düşen geliri % 1,5 oranında azaltmaktadır.

Sander ve Gaibullov (2011), yılında yapmış oldukları çalışmada, uluslararası terör olaylarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 1970-2007 yıllarını esas alarak 51 Afrika ülkesi için gerçekleştirmişlerdir. Analiz sonucunda terör faaliyetleri kişi başına düşen geliri az etkilediği sonucuna varmışlardır (Sander ve Gaibullov, 2011:355-371).

Tavares ve Llussa (2011), makroekonomik değişkenler kullanarak, terör olaylarının makroekonomik göstergelere olan etkisi incelenmiştir. Bu incelemede 187 ülkenin 1907-2007 dönemine ait değişkenler kullanarak panel veri analizi uygulamışlardır. Yapılan analiz sonucunda, terör eylemlerinin yatırım harcamalarına ve özel tüketim üzerinde negatif etkisi varken, ekonomik büyüme üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır (Tavares ve Llussa, 2011:105-123).

Meirriesks ve Gries (2012), zaman boyutu ile mekân boyutu dikkate alınarak, terör olayları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Panel veri analizi yardımıyla, 160 ülke bazında analiz gerçekleştirilmiştir. Sonuçta, terör ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Meirriesks ve Gries, 2012:91-104).

Choi (2014), 1970-2007 dönemine ait değişkenleri kullanarak, literatürde daha önce yapılan çalışmalara, terör ile ekonomik büyüme hızı arasında nedensellik ilişkisi tespit etmenin anlamlı olmadığı eleştirisini getirmiştir. Analizlerde şu sonuçlara ulaşılmıştır; tarıma dayalı büyüme ile terör faaliyetleri arasında nedensellik bir ilişki yokken, sanayiye dayalı bir büyüme ile terör olayları arasında nedensellik ilişkisi vardır. Yani, sanayiye dayalı büyümede terör olayları azalmaktadır (Choi, 2014:157-181),

Akıncı ve diğerleri (2014), kimisi az gelişmiş kimisi de gelişmiş ülkelerden oluşan 152 ülkenin 2002-2011 yıllarına ait veriler kullanılarak EKK (en küçük kareler yöntemi) analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda, terör olayları enflasyon düzeylerini yükseltmekte ve ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Younas (2015), 120 ülke genelinde 1976-2008 yıllarına ait göstergeler kullanarak, terör olaylarının ekonomik büyüme ilişkisi analiz edilmiştir ve bu analizde panel veri analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, ekonomik büyüme küresel terör olayları tarafından negatif şekilde etkilenmektedir (Younas, 2015:133-156).

Gries ve vd. (2011), 1950-2004 yılları için, Granger yaklaşımı ile yerel terör olayları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki test edilmiştir. Analize yedi Avrupa ülkesi dâhil edilmiştir (Gries ve vd., 2011:493-508).

Shahbaz (2013), Granger nedensellik yaklaşımı ve ARDL testi kullanarak, büyüme, enflasyon ve terör arasındaki ilişki tespit edilmiştir. Sonuçta, kısa dönemde, terör ile ekonomik büyüme arasında tek yönlü ilişki tespit edilmiştir. Uzun dönemde ise, ekonomik büyüme terör olaylarının seviyesini belirleyen unsurlardan biri olduğu sonucuna varılmıştır (Shahbaz, 2013:133-156),

Öcal ve Yıldırım (2010), 1987-2001 dönemine ait değişkenlerden yararlanarak, Türkiye'nin iller düzeyinde, terör olaylarının büyüme üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yöntem olarak, regresyon kullanılmıştır. Sonuçta, terör olaylarının büyüme üzerinde negatif etkisi tespit edilmiştir (Öcal ve Yıldırım, 2010: 477-489),

2. Metodoloji

Çalışmada, ülkelerin göreceli gelişme düzeylerini ölçmek için literatürde sıkça başvurulan çok değişkenli istatistikî yöntemlerden olan kümeleme analizi kullanılmıştır. Literatürde daha önce, Bu analizi, Jacquemin and Sapir (1996), Atik ve Ertaş (2016), Barna, Seulean ve Mos (2011), Ertaş ve Atik (2016), Atik (2015) yapmış oldukları çalışmalarda kullanmışlardır.

Kümeleme analizi, gözlemler arasındaki benzerlikleri ya da farklılıkları kullanarak homojen gruplara ayıran ve değişkenler ölçüsünce birbirlerine benzeyen ülkeleri bir grupta toplayan analize denir (Atik ve Ertaş, 2016:205).

Analizlerde kullanılan göstergelerin ölçü birimleri farklı olmasından dolayı standartlaştırma işlemi gerçekleştirilmiştir. Analizde, ana başlıklar altında eğitim, sağlık, temel ekonomik göstergeler, enerji, dış ticaret göstergeleri kullanılmıştır.

3. Bulgular

Kümeleme analizi yönteminde Ward tekniği kullanılmıştır. Analizden önce, değişkenlerin ölçü birimleri farklı olduğu için standartlaştırma işlemi gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya konu olan kalkınma göstergesine ait değişkenlerin analizine entegre edilmesi sonucunda elde edilen yığılım tablosu Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'e bakıldığında, ilk satır kümeleme analizinin ilk aşamasını göstermekte olup, 28 kümeden oluşmaktadır. "Birleştirilmiş Küme" kısmındaki küme 1'de 2. gözlem (Cezayir) ile 4. gözlem (Mısır) birbirine en yakın iki gözlem olarak görülmektedir. Ek olarak, bir sonraki katsayılar sütunu gözlemler arasındaki uzaklığı ölçmekte olup; 1,463'dür. İkinci aşamayı değerlendirdiğimizde, 1. (Afganistan) ve 2. (Cezayir) gözlemler birbirine en yakın gözlem olarak görülmektedir ve ikinci aşamada 2. ve 4. gözleme 1. Gözlem olan Afganistan katılarak ilk kümeyi oluşturmuşlardır. Aralarındaki uzaklık mesafesi 3,638'dir. Bu durum 9. aşamaya gelinceye kadar devam edecektir. Bunlara ilaveten Tablo 1'de yer alan 'katsayılar sütununda bulunan gözlemler (ülkeler) arasındaki mesafenin her aşamada giderek arttığı gözlemlenmektedir.

Tablo 1: Yığılım Tablosu (Ward Yöntemiyle)

Aşama	Birleştirilmiş Küme		Katsayılar	İlk Kümenin Görüldüğü Aşama		Sonraki Aşama
	Küme 1	Küme 2		Küme 1	Küme 2	
1	2	4	1,463	0	0	2
2	1	2	3,638	0	1	5
3	6	8	7,979	0	0	5
4	3	7	14,233	0	0	7
5	1	6	21,304	2	3	8
6	5	10	29,538	0	0	9
7	3	9	39,051	4	0	8
8	1	3	54,173	5	7	9
9	1	5	81,000	8	6	0

Tablo 1’de yapılan yorumlar, analiz sonucunda elde edilen ağaç grafiğinde de yapmak mümkündür. Şekil 1, ağaç grafiğini (dendrogram) temsil etmektedir. Bu ağaç grafiği yukarıdan aşağı doğru okunmaktadır. Küme sayısı belirtmeden yapılan analiz sonuçları ağaç grafiği verilerle açıklanmıştır. Küme sayısını belirterek de ülkeleri kümelemek olanaklıdır. Bu durumda, en az iki küme, en çok üç küme söz konusudur.

En az iki küme olduğundaki durum;

Tablo 2: En Az İki Küme Olduğu Durum

1. Küme	Cezayir, Mısır, Afganistan, Somali, Lübnan, Türkiye, Pakistan, Nijerya
2. Küme	Irak, Suriye

En çok üç kümenin olduğu durumda ise;

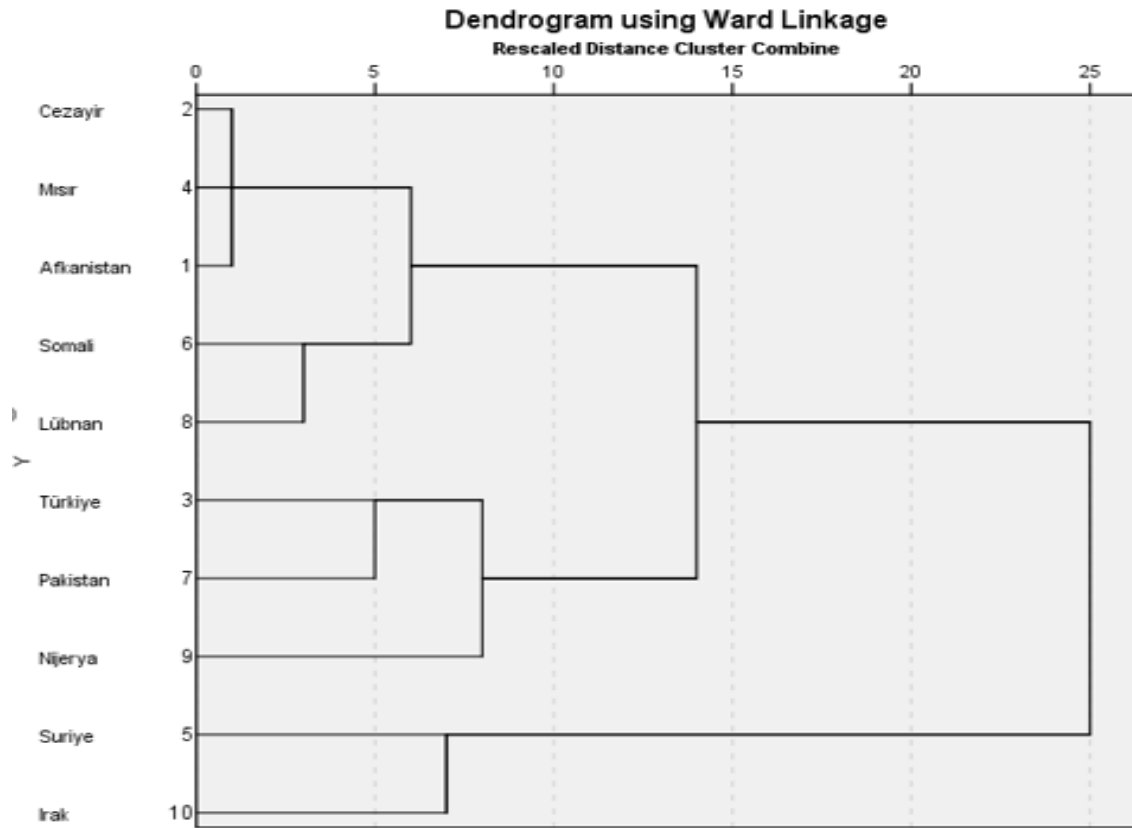
Tablo 3: En Çok Üç Küme Olduğu Durum

1. Küme	Cezayir, Mısır, Afganistan, Somali, Lübnan
2. Küme	Türkiye, Pakistan, Nijerya
3. Küme	Suriye, Irak

Aynı kümede yer alan ülkeler, kalkınma göstergeleri açısından birbirlerine benzemektedir.

Bu durumları aşağıda dendrogramda da görmek mümkündür;

Şekil 1: Sonucun Ağaç Grafiği İle Gösterilmesi (Dendrogram)

Sonuç

Terör olayları ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarını, yani kalkınma göstergelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin, terör faaliyetlerine maruz kalan az gelişmiş ya da gelişmiş ülkelerin tasarruf oranları, büyümeleri, yatırım oranları gibi mikro ve makro değişkenler negatif şekilde etkilenmektedirler.

Literatürdeki çalışmalarda, terör olaylarının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Terör olaylarının ülkelerin kalkınma göstergelerini bakımından nasıl gruplandığı ve kalkınma göstergeleri bakımından hangi ülke hangi ülkeye benzediği araştırılmamıştır.

Bu çalışmada, terör olaylarının ülkelerin kalkınma göstergelerini nasıl etkilediği ve kalkınma göstergeler ışığında, kümeleme analizi kullanarak birbirine benzeyen ülkeler kümelendiği görülmüştür.

Sonuçta, en az iki küme, en çok üç küme elde edilmiştir. Birinci kümede; Cezayir, Mısır, Afganistan, Somali, Lübnan, Türkiye, Pakistan, Nijerya yer almaktadır. İkinci kümede ise; Irak, Suriye yer almaktadır. En çok üç kümenin olduğu durumda ise; birinci kümede; Cezayir, Mısır, Afganistan, Somali, ikinci kümede; Türkiye, Pakistan, Nijerya ve üçüncü kümede ise; Irak, Suriye yer almıştır.

KAYNAKÇA

- Akıncı, M., Akıncı, G. Y. ve Yılmaz, Ö. (2014). Terörizmin Enflasyon Ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Panel İki Aşamalı En Küçük Kareler Yöntemi. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 5(1), 1-24.
- Atik, H. ve Ertaş, S. (2016). Kalkınma Göstergeleri Bakımından Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkeleri Arasındaki Yeri: İstatistiksel Bir Analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 48, 199-218.
- Atik, H. (2015). Türkiye'de 6360 ve 6447 Sayılı Kanunlarla Kurulan Büyükşehirlerin Göreli Kalkınma Düzeyleri. *TİSK Akademi*, 10(20), 370-389.
- Barna, F., Seulean, V and Mos, M. (2011). A Cluster Analysis of OECD Pension Funds. *Timişoara Journal of Economics*, 4(15), 143-147.
- Bloomberg, S.B. Hess, G.D and Orphanides, A. (2004). The Macroeconomic Consequences of Terrorism, *Journal of Monetary Economics*, 251, 1007-1032.
- Choi, W. (2015). Economic Growth and Terrorism: Domestic, International and Suicide. *Oxford Economic papers*, 157-181.
- Ertaş, S. ve Atik, H. (2016). Kalkınma Göstergeleri Bakımından Türkiye'nin OECD Ülkeleri Arasındaki Yeri: İstatistiksel Bir Analiz. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)*, 2(5), 13-24.
- Gaibullloev, K. and Sandler, T (2009). The Adverse Effect of Transnational and Domestic Terrosizm on Growth in Africa, *Journal of Peace Research*, 67 (1), 355-371.
- Gries, T., Krieger, T. and Meierrieks, D. (2011). Causal Linkages Between Domestic Terrorism and Economic Growth. *Defence and Peace Economics*. 22(5), 493-508.

- Jacquemin, A. and Sapir, A. (1996). Is a European Hard-Core Credible? A Statistical Analysis. *KYKLOS*, 49, 105-117.
- Llusa, F. and Tavares, J. (2011). The Economics of Terrorism: A Taxonomy of The Literature. *Defence and Peace Economics*, 22(2), 105-123.
- Meierrieks, D. and Gries, T. (2013). Causality Between Terrorism and Economic Growth. *Journal of Peace Reserarch*, 5(1), 91-104.
- Öcal, N.ve Yıldırım, J. (2010). Regional Effects of Terrorism on Economic Growth in Turkey: A Geographically Weighted Regression Approach. *Journal of Peace Research*, 47(4), 477-489.
- Shahbaz, M. (2013). Linkages Between Inflation, Economic Growth and Terrorism in Pakistan. *Economic Modelling*, 32(C), 133-156.
- Younas, J. (2015). Does Globalization Mitigate The Adverse Effects of Terrorism on Growth. *Oxford Economic Papers*, 67(1), 133-156.